

Заведено под редним бројем 113-2010

План пројекта „Национализам и употреба историје - о конфликту у бившој Југославији“¹

¹ Пројекат је у припремној фази имао више радних имена. Актуелно име је из децембра 2010. Године недавно је промењено тако да сада из имена пројекта произилази да је главна тема „геноцид у Сребреници“.

Директиве за пројекат	
Назив пројекта	Број предмета
Митови и истине - о употреби историје и помирењу у бившој Југославији	280095
Датум	Одговорна за пројекат
10.12.2010. године	Кристина Гамсторп (Christina Gamstorp)
Наручилац пројекта	
(Anna-Karin Johansson)	

Програмска декларација пројекта

Пројекат Митови и истине - о догађајима у бившој Југославији има полазишну тачку у употреби историје и историјској свести; њиховом значају за настанак снажног национализма али такође и за изналажење даљих путева након једног дубоког конфликта полазећи од различитих схватања о једном историјском догађају.

Развој догађаја у бившој Југославији, распад након Титове смрти и пад комунизма, појава једног врло снажног етничког национализма крајем 80-тих година, рат у бившој Југославији од 1991. до 1995. године и процес помирења или изостанак помирења након рата представља нека од централних питања која ће се разматрати у оквиру пројекта. У фокусу је такође геноцид у Сребреници јула 1995. године када је убијено више од 8000 муслиманских мушкараца. Геноцид, почињен од стране армије босанских срба под вођством Ратка Младића, и Сребреница је најсмасовнији геноцид након другог светског рата [sic!]². Догађаји у Сребреници су резултирали великим бројем пресуда за геноцид од стране ICTY-а у Хагу - међународном суду за ратне злочине за бившу Југославију који је створен још 1993. године.

Овим пројектом желимо да расветлимо, покренемо питања и створимо разумевање о томе како се историја може употребити као инструмент власти, како се историја може употребити као оружје у националној мобилизацији и подстицању јаког национализма и како коришћење историје може представљати препреку за процес помирења. Како утиче на људе то што видимо као објективну историју? Какву улогу историја може играти у једном националистичком процесу? И како лично виђење историје може представљати препреку у процесу помирења?

Позадина

У Сребреници је током рата на Балкану 1995. године почињен најгори масакр у Европи након другог светског рата и један од најтежих злочина против човечанства у модерној историји.

² Грешка у композицији реченице у изворном тексту на шведском језику.

Војска босанских срба, ВРС, извршила је опсаду Сребренице почетком јула 1995. године. Тамо се није налазило само локално становништво него и босански муслимани који су избегли од напада и етничког чишћења спровођеног у другим градовима у источној Босни која је углавном била под српском контролом. 600 холандских војника Уједињених Нација је било стационарирано у области са задатком да одржава поредак, али их је практично било премало, и били су недовољно обучени и опремљени да би урадили нешто. Упркос томе босански муслимани су ишли ка пунктовима УН-а да би добили помоћ када су босански Срби надирали. Међутим, без довољно ресурса, Холанђани се нису могли одупрети од напада ВРС, па је холандски пуковник одлучио, након састанка са српским генералом Ратком Младићем, да капитулира. Капитулација је довела до ослобађања 14 холандских војника Уједињених Нација, раније заробљених од стране ВРС-а, а батаљон УН-а је за узврат био принуђен да преда пар хиљада муслимана који су потражили заштиту поред базе у Поточарима. У наредним данима раздвојени су жене и деца и аутобусима пребачени из Сребренице. Мушкарци су задржани и побијени. Тек неколико дана касније, преживели бегунци стигли су на територију под муслиманском контролом и вести о Сребреници допрле су у светску јавност.

УН су донеле одлуку 1993. године о успостављању специјалног трибунала за ратне злочине у бившој Југославији, *International Criminal Tribunal for former Yugoslavia*, ICTY. Трибунал је успостављен у Хагу, у Холандији. Преко 150 особа је оптужено у ICTY-у и преко 50 је осуђено за разне злочине у вези са ратом на Балкану 90-тих година. Неколицина је ослобођена оптужби. У правном смислу ICTY је окарактерисао догађаје у Сребреници као геноцид. То се догодило када је генерал босанских Срба Радослав Крстић осуђен 2001. Сребреница је тако, након Руанде, други правно установљен случај геноцида.

Форум за живу историју (шв. *Forum för levande historia - FLH*) ће у сарадњи са SIDA-ом³ направити пројекат о Сребреници намењен наставницима и ученицима. Пројекат ће обухватити како историјске аспекте збивања пре, и за време геноцида у Сребреници, тако и обнову и процес помирења у бившој Југославији. Пројекат ће такође указати на интернационалну помоћ у циљу подршке текућем процесу помирења након геноцида и рата на Балкану.

Опис проблема

Пројекат ће да расветли, као што је раније наведено у тексту, употребу историје и историјску свест, њихов значај за настанак једног националистичког покрета и како коришћење историје може утицати на процес помирења. Пројекат ће такође да истакне начине којима међународни чиниоци укључујући SIDA-у могу помоћи у раду на развоју и мирној коегзистенцији.

Полазишна тачка су збивања у бившој Југославији, укључујући предратни период, догађаје у Сребреници, најобимнији геноцид савременог доба, као и период након окончања рата.

³ SIDA, Шведска међународна развојна агенција, је финансијер пројекта.

Свеобухватни опис пројекта

Рад на Митовима и истинама је започет у јуну 2010. године. Предстудија је поднешена у августу 2010. године а предлог плана пројекта у октобру 2010. године. Актуални план пројекта одобрен је од стране управљачке групе и представља основу за будући рад у пројекту. Пројекат ће трајати у периоду 2010-2012 године.

Главни делови пројекта

Пројекат се састоји из четири главна дела у складу са доле наведеним описом:

1. *Први део* ће обрађивати четири националистичка наратива која су преовлађивала у бившој Југославији, српско-православни, хрватско-католички, босанско муслимански и комунистички. Уместо да покуша приказати објективну историју, пројекат ће се фокусирати на субјективну историју и различите националистичке наративе које су биле преовлађујуће након распада Југославије. Циљ Модула 1 је да код ученика створи разумевање о томе на који начин се историја може употребити за мобилизацију националистичких стуба и за власт [sic!]⁴. На део који углавном преноси историју надовезаће се део који се бави национализмом као појавом даје одговор на питање како је могуће да се по потреби игра на националистичку карту.
2. *Други део* ће расветлити етничко чишћење у бившој Југославији са специјалним фокусом на збивања у Сребреници. Овај модул ће расветлити хронолошки ланац догађаја са специјалним фокусом на улози система УН-а будући да је област Сребренице представљала тзв. *safe area*⁵. Циљ овог модула је да пружи једну јаснију слику обимног етничког чишћења који је био последица рата; ток геноцида и могућности раздвајања тога од сличних догађаја за време рата у Југославији. Систематски и планирани ток и обимност геноцида биће важне компоненте модула. А аутентична сведочења ће одиграти пресудну улогу.
3. *Трећи део* ће расветлити коришћење историје и могућностима да се започне један процес помирења. Модул ће се углавном бавити [t]⁶ у оквиру ICTY-а и ICMP-а⁷-а. и да осветли рад ових институција и њихову улогу у доприносу или спречавању процеса помирења.⁸ И овде ће аутентична сведочења и интервјуи са људима које збивања у Сребреници дотичу на различите начине бити важне компоненте у модулу. И на овај део ће се надовезати један педагошки модул са педагогијом заснованом на доживљајима који ће управо истаћи најважнија питања овог модула.

⁴ Нелогичност у изворном тексту.

⁵ Safe area = сигурна зона

⁶ Грешка у изворном тексту.

⁷ ICMP – International Commission for Missed Persons, Међународна комисија за нестала лица.

⁸ Грешка у изворном тексту.

4. *Четврти део* ће указати на подршку међународне заједнице, укључујући и помоћ SIDA-е Босни након рата. Важне компоненте ће бити подршка ICMP-у и правном процесу као и други видови подршке изградњи капацитета у вези са управом и институцијама. Напори усмерени ка помирењу кроз НВО ће се такође обрађивати у овом делу пројекта.

Тakoђе ће бити направљена изложба с циљем да служи као увод у тематику пројекта. Прелиминарна тема изложбе ће бити "може ли се бити заљубљен у било кога". Фокусирањем на предратне љубавне историје између припадника различитих етничких група ће се пробудити интересовање ученика за тему национализма и етничког идентитета. Изложба ће бити веома ограничена и повезана са педагошким материјалом и педагошким процесом.

5. Пројекат ће направити и семинар - Сребреница, 15 година после. Замишљено је да конференција има две теме, сећање на геноцид као и експозе о томе шта се десило у Босни и Херцеговини након 1995. године, са фокусом на помирење и употребу историје. Раније је било замишљено да се конференција ради у сарадњи са Спољнополитичким институтом и SIDA-ом, али након одустајања првопоменутих институција, сарађиваће се са *Civil Rights Defenders*⁹ и SIDA-ом. Конференција је планирана за јесен 2011 године.

6. С циљем да пусти да личне историјске приче ученика о дешавањима и бившој Југославији буду једна важна полазишна тачка пројекта, разрадиће се педагошке методе за то.

Циљеви у фокусу

- Схватање и рефлексија о употреби историје и њиховом значају за национализам.
- Повећање знања о злочинима против човечности у бившој Југославији 90-тих година са фокусом на геноцид у Сребреници 1995. године.
- Омогућавање рефлексије о процесима и обрасцима деловања у позадини оваквих збивања и на тај начин указивање на могуће факторе, нарочито на значај национализма за фрагментацију на етничким и верским основама.

⁹ *Civil Rights Defenders* - Браниоци грађанских права, организација раније позната под именом Шведски хелсиншки комитет и активна у Сбрији. Види нпр. <http://rs.seebiz.eu/reakcije-sest-nvo-hapsenje-jovana-divjaka-skandal-svoje-vrste/ar-142/>

- Скретање пажње на методе за сузбијање сличних процеса и образаца деловања у будућности, између осталог етаблирање међународних кривичних судова, а и кроз интернационалну помоћ и рад на реформама за јачање демократије и људских права.¹⁰

Осим горе назначених циљева пројекат има и следеће интерне циљеве:

- Повећање знање у оквиру организације око питања којима се пројекат бави;
- Снабдевање Форума за живу историју новим знањима и искуствима на бази педагошких метода посматрачког пројекта;
- Снабдевање SIDA-е знањима о педагошким методама у сусрету са омладином

Циљни ефекти

- Стицање већег разумевања о томе да начин употребе историје може повећати ризик за настанак национализма и етничке фрагментације.
- Стицање већег разумевања о механизмима код нас који омогућавају настанак снажног национализма.
- Стицање већег разумевања о томе како историја и коришћење историје утиче на могућност помирења.
- Стицање већег знања о мерама које се могу предузети да би се размишљало о помирењу и употреби историје између различитих етничких група.
- Стицање већег знања о битним институцијама, међународној развојној сарадњи и њеном значају за мирну заједничку егзистенцију и веру у будућност.
- Стављање на располагање сазнања о бившој Југославији широј јавности.

Производни циљеви

Циљ пројекат је стварање доле наведеног.

Педагошки материјал

- педагошки материјал из четири дела
- у првој фази треба допрети до 20 школа у најмање 3 региона. Циљ је да се током пројекта допре до најмање 30 општина.

¹⁰ Терминологија и нелогичност реченице осликава изворни текст.

- два наставничка семинара током 2011. године базирана на садржају и фокусу пројекта

Изложба

- Мања покретна изложба која може да се шаље уз педагошки материјал

Комуникација

- информациона кампања везана за промоцију материјала у октобру 2011.
- Семинар/радионица о педагошким и дидактичким методама за запослене у SIDA-и.

Програмска делатност

- Одређена програмска делатност током 2011. с фокусом на различите аспекте тематског фокуса пројекта али и везано за дешавања у бившој Југославији

Државни задатак

Главна циљна група пројекта су ученици у гимназији. Пројекат ће се ширити кроз целу земљу у неколико корака, кроз сарадњу са Глобалном школом (шв. *Den Globala Skolan*) и Педагошким центром Гетеборга (шв. *Göteborgs pedagogiska centrum - GRUL*) што значи да ће пројекат углавном да се шири у западној Шведској. Такође ће школска база Форуа за живу историју бити искоришћена да се идентификују школе широм земље. Референтна група наставника која је у фази формирања ће такође да помогне у ширењу пројекта.

Ограничења пројекта

Пројекат није усмерен младим људима ван школе.

Пројекат се неће ширити неселективно у свим школама у земљи без да јасна потражња не стоји иза тога.

Пројекат не обрађује све делове многостраног конфликта у бившој Југославији. Фокус је стављен на употребз историје и помирењу а збивања у Сребреници су изабрана и због неколико пресуда о геноциду при ИСТУ-ју као последица дешавања у Сребреници, али и зато што су питања везана за помирење и улога институција у процесу помирења и утврђивању историјских чињеница од велике важности за оне који су преживели Сребреницу.

Циљне групе

Најважнија циљна група пројекта је омладина у старосној доби од 16-19 година. Главни канал да се допре до омладине чиниће школа. Пошто ће пројекат да се каналише преко школе, наставници такође чине једну од главних циљних група.

Старосна доб циљне групе одређена је с обзиром на више фактора. Питања које пројекат обрађује одговарају интелектуалном нивоу као и личној зрелости ученика. Млађим групама је тешко да обрађују већи део питања којим се пројекат бави. Узимајући у обзир школски план и нови нагласак на употреби историје процена је да пројекат адекватан за настави у гимназији.

Секундарна циљна група би могли бити одрасли заинтересовани за историју и друштвене појаве. Смернице турнеје које су коришћене приликом изложбе о Павелу Морозову могле би да послуже и у овом случају, другим речима, кроз мање изложбе у библиотекама широм земље. У том случају горе наведени кечер (енг. *catcher*) би се могао користити и за независну изложбу.

Стратегија

Један од највећих изазова пројекта је да педакошки материјал допре до школа и наставника. Могућности школа да приме нови материјал су мале а велики је број организација које желе да своје поруке пласирају у школама. Из тих разлога ће пројекат, у циљу постизања шире дистрибуције, бити лансиран у одређеном броју изабраних школа које ће имати могућност да испробају материјал. Ради веће ефикасности и постизања резултата произведеног материјала према циљној групи, наставници изабраних школа ће проћи обуку из материјала. Учвршћивање пројекта ће, такође, бити спроведено на општинском нивоу.

Тиме што педагошки материјал као полазиште има у доживљајној педагогији омогућујемо ђацима да на један једноставнији и пријатнији начин приступе неким од компликованих и апстрактних питања пројекта. Играње улога и друге форме доживљаја сачињаваће срж педагошке методе.